

Projekt pozakonkursowy „Ruda Śląska – nowa perspektywa”
współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Ruda Śląska, 31 stycznia 2017 r.

SPRAWOZDANIE
Działu Realizacji Projektów
z wykonania uchwały Nr PR.0007.209.2015 Rady Miasta Ruda Śląska
z dnia 22.10.2015 r. w sprawie przyjęcia
Programu Aktywności Lokalnej dla Osiedla Kaufhaus na lata 2015 - 2017.
Sprawozdanie z realizacji Programu w 2016 r.

W załączniku do uchwały Rady Miasta Ruda Śląska Nr PR.0007.209.2015 Rady Miasta Ruda Śląska z dnia 28 października 2015 r. wskazano cel główny Programu Aktywności Lokalnej dla Osiedla KAufhaus (PAL), którym jest „Wzrost aktywności społecznej mieszkańców/nek dzielnicy Osiedla Kaufhaus, w szczególności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym korzystających ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rudzie Śląskiej” oraz cele szczegółowe, których osiągnięcie zapewniało osiągnięcie celu głównego.

W poniższym sprawozdaniu wykazano działania, służące osiągnięciu założonych w PAL celów szczegółowych:

1. Zrealizowano cel szczegółowy: „**Zwiększenie kompetencji społecznych uczestników/czek PAL**”.

1.1. Wszyscy/tkie uczestnicy/czki PAL byli/ły objęci/te **pracą socjalną** w ramach Sekcji Pracowników Socjalnych ds. Realizacji Projektów. W Sekcji zatrudnione były cztery pracownice, które podpisały 24 umowy uczestnictwa w PAL, monitorowały ich realizację i świadczyły pracę socjalną na rzecz uczestników/czek projektu oraz członków ich rodzin. Pracownice socjalne wspierały i kształtowały umiejętności prawidłowego pełnienia ról społecznych i postaw obywatelskich uczestników/czek PAL. Praca socjalna w środowisku służyła rozbudzaniu i wspieraniu mieszkańców/nek Kaufhausu w dążeniu do poprawy ich statusu społecznego i ekonomicznego.

1.2. Dla potrzeb realizacji PAL zatrudniono dwóch **animatorów lokalnych** posiadających doświadczenie i umiejętności niezbędne do pracy ze społecznością lokalną w różnych grupach wiekowych. Wszystkie podejmowane działania animacyjne oraz dedykowane szkolenia dążyły do zwiększenia kompetencji społecznych. Oprócz możliwości rozwoju swoich zdolności plastycznych, majsterkowania czy kulinarnych, osoby biorące udział w PAL miały możliwości rozwoju swoich umiejętności motywacyjnych, tworzenia pozytywnego wizerunku, radzenia sobie z trudnymi emocjami czy zarządzania czasem.

Uczestniczki/cy na bieżąco podczas zajęć przedstawiali/ły różne sytuacje i uruchamiali dyskusję, w rezultacie czego uzyskiwały/li odpowiedzi na pytania, jak zachować się w konkretnych sytuacjach życiowych. Spotkania świetlicowe były poświęcane aktualnym sprawom społeczności Kaufhausu, kształtowaniu postaw prospołecznych, integracji społeczności lokalnej, działaniom zmierzającym do podtrzymania i zachowania równego statusu kobiet i mężczyzn, pielęgnowaniu tradycji regionalnych czy wzmacnianiu więzi rodzinnych. Spotkania miały charakter dyskusji, zawierały elementy wspólnego planowania działań i demokratycznego podejmowania decyzji, a niektóre działania stanowiły inicjatywę własną uczestników/czek PAL.

1.3. W ramach PAL mieszkańcy/nki Kaufhausu wzięli/ły udział w następujących **szkoleniach**:

A) DOROŚLI:

- „**Dekorator - bukieciarz** (II kwartał) - realizowane przez Centrum Kształcenia Praktycznego i Doskonalenia Zawodowego w Rudzie Śląskiej. Szkolenie cieszyło się bardzo dużym zainteresowaniem. W czasie kilku tygodni uczestnicy/czki PAL mieli/ały okazję nauczyć się jak w prosty i estetyczny sposób przygotować kompozycje kwiatowe, bukiety, dekoracje okolicznościowe czy zapakować prezent. Prowadząca szkolenie wielokrotnie podkreślała, że grupa była bardzo zdyscyplinowana, pozytywnie nastawiona do zajęć i prezentowała wysoką kulturę osobistą, co ma duże znaczenie dla realizatorów projektu.

- „**Zarządzanie emocjami i radzenie sobie ze stresem**” (III kwartał). Szkolenie prowadzone było przez animatora, który posiadał odpowiednią wiedzę i wykształcenie niezbędne do prowadzenia szkoleń w tym zakresie (10 godzin). Jego celem było zdobycie umiejętności rozpoznawania własnych uczuć i odpowiedniego ich nazywania oraz wypracowanie własnych metod radzenia sobie ze stresem. Zajęcia prowadzone były w formie treningu opartego na pracy nad emocjami. Za pomocą technik wizualizacji uczestnicy/czki uczyli/ły się rozpoznawać swoje emocje, odpowiednio je klasyfikować, panować nad nimi i poddawać się relaksującym wpływom. Szkolenie pozwoliło im na zrozumienie roli równowagi emocjonalnej w procesie podejmowania decyzji, wypracowanie mechanizmów samokontroli i umiejętności rozmowy o uczuciach swoich i innych.

- „**Świadoma komunikacja**” (IV kwartał). Celem szkolenia prowadzonego przez animatora było zdobycie wiedzy i umiejętności z zakresu skutecznego porozumiewania się, uświadomienie uczestnikom/czkom błędów i barier w komunikacji oraz przekonanie ich do skutecznego pokonywania (30 godzin). Uczestnicy/czki zdobywali/ły umiejętność aktywnego słuchania, parafrazowania i klasyfikowania wypowiedzi oraz świadomego kontrolowania swojej mowy ciała. Utrwalili/ły też umiejętność odczytywania niewerbalnych sygnałów wysyłanych przez innych.

Zajęcia prowadzone były w formie treningu z wykorzystaniem ćwiczeń, zabaw, rysunków oraz materiałów filmowych. Uczono się sposobów oddziaływania na odbiorcę, dobierając odpowiedni do sytuacji styl komunikowania się, np. przygotowanie do rozmowy

kwalifikacyjnej o pracę, załatwienie sprawy w Urzędzie, spotkanie z przyjaciółmi z dawnej szkoły. Każdy/a uczestnik/czka przygotował/a kilkuminutową wypowiedź przed kamerą na wybrany temat wykorzystując nabyte w czasie zajęć umiejętności. Ćwiczenia pomogły poznać istotę właściwego formułowania komunikatów i konsekwencje nieprawidłowego przepływu informacji, a uczestnicy/czki nabyli/ły świadomość efektu pierwszego wrażenia oraz potrzebę pracy nad swoim wizerunkiem.

B) MŁODZIEŻ:

- **Cykl wyjazdowych zajęć edukacyjnych do zakładów pracy wspierające aktywizację zawodową młodzieży** (I i II kwartał). Młodzież chętnie brała udział w zajęciach, których celem było zwiększenie wiedzy o aktualnym rynku pracy, ułatwienie wyboru kierunku kształcenia oraz przyszłej ścieżki zawodowej. W ramach zajęć młodzież odwiedziła zakłady pracy o różnym profilu w Rudzie Śląskiej i poza nią, w tym m.in. Hutę Zabrze, hipermarket TESCO, firmę „LAMBERTZ”, Gliwicki Zakład Urządzeń Technicznych czy Zabytkową Kopalnię Węgla Kamiennego „Guido w Zabrze” (młodszy uczestnicy zwiedzali typową trasę turystyczną, natomiast dorosła młodzież wzięła udział w „szychcie”). Zajęcia umożliwiły zaobserwowanie codziennych obowiązków zatrudnionych tam pracowników.

- **„Przygotowanie młodzieży do wyboru zawodu”** (II kwartał). Warsztaty edukacyjne prowadzone były przez Centrum Kształcenia Ustawicznego w Rudzie Śląskiej. Ich celem było poznanie własnych predyspozycji zawodowych i ułatwienie młodzieży wyboru przyszłej ścieżki zawodowej (12 godzin).

- **Kurs operatora wózka widłowego z napędem silnikowym** dla młodzieży (III kwartał). Celem kursu było nabycie nowych kwalifikacji zawodowych poprzez zdanie egzaminu państwowego i uzyskanie uprawnień Urzędu Dozoru Technicznego (67 godzin).

- **„Elementy pozytywnego wizerunku”** (IV kwartał). Szkolenie prowadzone było przez animatora, który posiadał odpowiednią wiedzę i wykształcenie niezbędne do prowadzenia szkoleń w tym zakresie (8 godzin). Celem zajęć było rozbudzenie samoświadomości u młodych osób i nakłonienie ich do pozytywnych zmian w swoim wizerunku.

Podczas zajęć warsztatowych teoria i inspiracje poparte przykładami z życia łączyły się z dyskusją i pogadankami. Za pomocą ćwiczeń i symulacji młodzież poznała swoje mocne strony i wypracowała potrzebę poprawy wizerunku, niezbędną do zwiększenia jej szans na znalezienie pracy.

Zarówno warsztaty edukacyjne, jak i szkolenie potwierdziły, że młodzieży przede wszystkim bardzo trudno jest się skupić na zajęciach. Pierwsza porażka powoduje, że młodzież wycofuje się, boi się otworzyć przed innymi i gra przed grupą. Wiele osób wyraźnie czuje się zakompleksionych, co próbuje ukryć poprzez agresję skierowaną w stronę swoich rówieśników. Młodzież jest niechętna do pracy i nauki. Cechuje ją brak poczucia odpowiedzialności za swoje czyny, żyje chwilą, niejednokrotnie nadużywając alkoholu lub środków pobudzających (najczęściej dopalacze), a to najprawdopodobniej jest przyczyną częstych zmian jej nastrojów. Najprawdopodobniej taka postawa młodzieży jest konsekwencją błędów wychowawczych jej rodziców, którzy nie potrafili przekazać

swoim dzieciom pozytywnej wizji życia, wartości etycznych oraz możliwości wyjścia z trudnej sytuacji.

2. Zrealizowano cel szczegółowy: „**Promowanie postaw prospołecznych**”:

2.1. W ramach PAL podpisano 37 umów uczestnictwa z młodzieżą. Już drugi rok kontynuowana była amatorska liga piłki nożnej **Asfalcioł Liga Futbol (ALF)**. W 2016 r. w ramach ligi ALF wzięło udział 13 drużyn (zarówno z Kaufhausu, jak i z Chebzia, Orzegowa oraz Nowego Bytomia). W trakcie szesnastu kolejek rozegrano 88 spotkań, strzelono 950 bramek, a na listę strzelców wpisało się 98 ze 180 zawodników. Rozgrywki odbywały się we wtorki w sezonie wiosenno-letnim w godz. 15.00 - 18.00, a ich kulminacją był finałowy Turniej o Puchar Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rudzie Śląskiej, podczas którego wszyscy uczestnicy otrzymali pamiątkowe medale, a najlepsi zawodnicy i strzelcy statuetki. W czwartki młodzież wraz z animatorem uczestniczyła w treningach na boisku „Orlik” w Nowym Bytomiu, a po zakończeniu treningu spotykali się w świetlicy PAL. W okresie jesienno - zimowym młodzież rozgrywki ALF zastępowała zajęciami sportowymi w sali gimnastycznej Gimnazjum nr 11 w Nowym Bytomiu, gdzie uczestniczyła w rozgrywkach piłki halowej, siatkówki oraz w zajęciach z samoobrony opartej na technikach **ju-jitsu** mających na celu pokonywanie własnych słabości i nauki samodyscypliny. Sport nadal stanowił najlepszy katalizator nastrojów w grupie młodej społeczności Osiedla Kaufhaus. Rozgrywki stanowiły świetną platformę komunikacji wewnątrz grupy, jak i między pokoleniami. Dzięki zaangażowaniu animatora udało się również przekonać zawodników i otoczenie do jednego z mieszkańców, który początkowo jako osoba ignorowana w społeczności z uwagi na uzależnienia i styl życia, poprzez udział w rozgrywkach został arbitrem (posiada kwalifikacje sędziowskie), a w efekcie odzyskał szacunek i zrozumienie.

Ponadto, na przestrzeni całego roku młodzież współpracowała z ks. Tomaszem Koryciorzem realizującym projekt „**Światło w familoku**”. Ksiądz umożliwił chętnym osobom udział w Światowych Dniach Młodzieży w Krakowie, angażował do przygotowań mszy plenerowych na okoliczność Świąt Bożego Ciała czy Podwyższenia Krzyża oraz kolacji wigilijnej dla wszystkich mieszkańców/niek Osiedla Kaufhaus. Warto w tym miejscu wspomnieć, że podejmowane wspólnie z księdzem działania zostały nagrodzone przez Ministra Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej.

Warto wskazać również na mozolną pracę animatora z młodzieżą ukierunkowaną na procesy socjalizacyjne. Młodzież z Osiedla Kaufhaus, pozbawiona pozytywnych wzorców w środowisku rodzinnym, wkraczając w dorosłość z piętnem stereotypowego myślenia o Kaufhausie (szczególnie w szkołach, do których uczęszczają), nie potrafi odnaleźć się w otaczającej ją rzeczywistości. Młodzież wyraźnie boryka się z wieloma problemami, które mogą wpływać na wybory życiowe i równocześnie skutecznie blokują rozwój. Dużym problemem - głównie dla chłopców - jest środowisko pseudokibiców Ruchu Chorzów, które ma istotny wpływ na zamieszkującą Kaufhaus młodzież. Środowisko pseudokibiców posiada hermetyczne struktury i swój katalog zasad. Niestety,

w tej strukturze młodzi mieszkańcy Kaufhausu są wykorzystywani do kolportowania gadżetów klubowych i zachęceni do udziału w ustawianych bójkach z kibicami innych drużyn. W swojej pracy animator zajmujący się młodzieżą systematycznie starał się uświadamiać i utrwalać w młodych osobach pozytywne aspekty kibicowania i sportowej rywalizacji. Spotkania w świetlicy stanowiły okazje do rozmów, w czasie których animator tak moderował dyskusję, aby młode osoby same uświadamiały sobie, że wpływ środowiska pseudokibiców nie przynosi im wymiernych korzyści, a jedynie generuje kłopoty. Drugim istotnym problemem w środowisku jest zażywanie przez młodzież substancji psychoaktywnych oraz alkoholu. Jednym z najbardziej widocznych efektów podawanych przez animatorów jest bardzo zauważalny brak koncentracji u wielu młodych ludzi oraz huśtawki emocjonalne. Te zachowania bardzo utrudniają pracę z młodzieżą w świetlicy - prowadzenie dłuższych bloków zajęć jest wręcz niemożliwe i konieczne jest organizowanie częstych przerw. Natomiast z każdym kolejnym wyjazdem, chociażby do zakładów pracy, warto zauważyć, że uczestnicy starają się angażować w „wydarzenie”. Chętnie zadają pytania, interesują się wymaganiami stawianymi pracownikom na prezentowanych stanowiskach, próbują się „wpasować” we własnym wyobrażeniu w dany zakład, a jednocześnie weryfikują swoje możliwości i nabyte umiejętności.

- 2.2. Podczas zajęć świetlicowych animatorzy prowadzili dla uczestników/czek dyskusje nt. **profilaktyki zdrowotnej** i zdrowego stylu życia, prezentowali filmy promujące dobre nawyki żywieniowe i higieniczne. Ponadto, dobrą okazją do promowania działań prozdrowotnych były zajęcia Koła Gospodyń Miejskich, podczas których uczestnicy/czki wymieniali/ły swoje doświadczenia żywieniowe, nawyki z domów rodzinnych, a podczas rozmów weryfikowali/ły posiadaną wiedzę nt. zdrowego i prawidłowego odżywiania.
- 2.3. Uczestnicy/czki PAL w ramach **spotkań z ciekawymi osobami** wzięli/ły udział w czterech wydarzeniach, w tym prelekcji ks. Proboszcza Ryszarda Nowaka dotyczącej jego pasji zdobywania alpejskich czterotysięczników oraz ks. Krystiana Łagowskiego, również miłośnika wędrówek górskich. Na kolejnym spotkaniu pojawił się strażak z Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej, którego hobby było nurkowanie. Gość zaprezentował wszystkim zebranym strój pletwonurka a także bogatą galerię zdjęć wykonanych podczas pływania w rafach koralowych. Z kolei pod koniec roku wszyscy uczestnicy PAL K wzięli udział w spotkaniu ze śląskim artystą Mirosławem Szołtyskiem, którego mieli okazję bliżej poznać, wysłuchać prelekcji oraz wspólnie kolędować. Efektem spotkań było stworzenie warunków do wymiany poglądów, dyskusji oraz skupienia się wokół autorytetów, co służyło rozwijaniu własnych zainteresowań. Istotnym wydarzeniem była też czerwcowy wizyta metropolity górnośląskiego Arcybiskupa Wiktora Skworca, który bez zapowiedzi pojawił się w świetlicy PAL i potwierdził swoją aprobatę dla utworzenia na Osiedlu Kaufhaus kaplicy. Z punktu widzenia mieszkańców/nek było to ważne wydarzenie zarówno dla społeczności Kaufhausu, jak i nowobytomskiej parafii.

2.4. Dla dorosłych uczestników/czek PAL realizowane były stałe **zajęcia świetlicowe**: w poniedziałki w godz. 15.00 - 18.00 i w czwartki w godz. 11.00 - 14.00. Ponadto, we wtorki animatorzy prowadzili konsultacje indywidualne i dyżury ogrodowe związane z działalnością Naszego Ogrodu Społecznego „Dobro Nadzieja”, z którego w okresie letnim korzystali samodzielnie, organizując np. weekendowe spotkania przy grillu (liderka grupy otrzymała klucze do ogrodu). Oprócz zajęć świetlicowych animatorzy wspierali organizację Punktu Pomocy Ręczowej i Punktu Pralniczego, monitorowali wyjścia do instytucji kultury i uczestniczyli w wyjazdach edukacyjno – integracyjnych.

Praca animatora ukierunkowana była na pobudzenie aktywności obywatelskiej lokalnej społeczności, wsparcie merytoryczne inicjatyw jej uczestników i oferowanie pomocy przy realizacji podejmowanych działań. Dzięki wypracowanemu dialogowi z lokalną społecznością zoptymalizowano ofertę zajęć i planowanych wydarzeń. Dzięki temu w 2016 r. na Kaufhausie z powodzeniem kontynuowano zajęcia plastyczne, podczas których wykonywano tradycyjne kartki świąteczne, kartki okolicznościowe dla dzieci z oddziałów onkologicznych, pudełka z masy marcepanowej, witraże samoprzylepne, dekoracyjne jajka ozdobione cekinami i wstążkami czy aranżację plenerów, w których odbyły się koncerty w ramach inicjatywy „Kameralne familoki”. Dodatkowo, odbywały się zajęcia tematyczne „Zrób to sam” oraz „Koło Gospodyń Miejskich”. Pierwsze poświęcone były rozwijaniu umiejętności majsterkowania z wykorzystaniem drobnych prac w świetlicy (prace wykończeniowe w aneksie kuchennym po pozyskaniu kolejnych szafek, montaż rzutnika itp.) i dyskusjom nt. użytecznych rozwiązań w gospodarstwie domowym. Zajęcia miały szczególne znaczenie dla prac w ogrodzie społecznym oraz przygotowania dekoracji do kolacji wigilijnej dla wszystkich mieszkańców/nek Kaufhausu. Dla ich potrzeb dokonano zakupu niezbędnych narzędzi, jak np. piły elektrycznej i wkrętarki umożliwiających wykonanie wielu elementów z drewnianych europalet. Z kolei zajęcia „Koła Gospodyń Miejskich” koncentrowały się na praktycznej wiedzy z zakresu prowadzenia gospodarstwa domowego oraz wspólnego i ekonomicznego przygotowywania posiłków, w tym posiłków złożonych tylko i wyłącznie z jedzenia dystrybuowanego w ramach Programu FEAD. Warto w tym miejscu zaznaczyć zaangażowanie kilku uczestniczek PAL w pracę na rzecz swojej społeczności poprzez podpisanie umów o wolontariat z tutaj. Ośrodkiem w zakresie wykonywania prac przy wydawaniu żywności w ramach Programu FEAD finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym. Animatorzy organizowali spotkania dyskusyjne z elementami samostanowienia i samodzielności lokalnej społeczności nt. bieżących wydarzeń z życia dzielnicy, miasta i regionu, istotnych spraw społeczno - politycznych (np. uruchomienia programu Rodzina 500+), roli społeczeństwa w tworzeniu wspólnoty europejskiej czy równych szans kobiet i mężczyzn w wypełnianiu ról rodzicielskich. Oprócz zajęć grupowych udzielano również poradnictwa indywidualnego. Uczestnicy/czki PAL K obecnie tworzą najwyżej rozwiniętą formę grupy, w której role są podzielone, znane jest przywództwo, ale zmienia się ono

w zależności od kompetencji lidera i okoliczności występujących w danym momencie. Warto również nadmienić, iż animatorzy PAL mieli okazję gościć grupę studentów z wiedeńskiej uczelni **FH Campus Wien** pod opieką dr Witolda Mandrysza z Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego. Wizyta służyła wymianie dobrych praktyk w zakresie m.in. pracy ze społecznością lokalną, współpracy międzyinstytucjonalnej czy inicjowania grup samopomocowych.

2.5. Przez cały rok prowadzony był **Punkt Pomocy Rzeczowej**, w ramach którego pozyskiwano odzież, obuwie, galanterię i zabawki, segregowane i układane przez uczestników/czki PAL. Funkcjonował też **Punkt Pralniczy** prowadzony przez osobę biorącą udział w pracach społecznie użytecznych i uczestniczki PAL, cieszący się niesłabnącym zainteresowaniem. W 2016 r. wykonano niespełna pół tysiąca usług pralniczych na rzecz osób bezdomnych, objętych usługami opiekuńczymi itp. W wyniku awarii pralki automatycznej tutaj. Ośrodek dokonał zakupu nowej pralki ze środków własnych.

3. Zrealizowano cel szczegółowy **„Dążenie do integracji i pozytywnej zmiany wizerunku społeczności lokalnej Kaufhausu”**:

3.1. W budynku przy ul. Niedurnego 107 wynajęto lokal z przeznaczeniem na świetlicę PAL oraz pomieszczenia biurowe dla pracowników socjalnych wraz z pomieszczeniami gospodarczymi i toaletami. Łączna powierzchnia pomieszczeń wynosi ok. 135 m².

3.2. Kontynuowana była współpraca z Fundacją "Green Cross Poland". W 2016 r. przeniesiono doszczętnie zniszczony ogród społeczny **„Dobro Nadzieja”** w bezpośrednie sąsiedztwo świetlicy, dzięki czemu udało się hodować rośliny, a także realizować zadania wskazane przez Fundację w ramach spotkań ze społecznością lokalną.

Dążąc do poprawy wizerunku swojego miejsca zamieszkania uczestnicy/czki PAL nawiązali/ły współpracę ze studentką Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Krakowie i umożliwili realizację spektaklu parateatralnego **„Rajza po Kaufhausie”**, dostarczając autorce i reżyserce wydarzenia historii o tym, jak kiedyś żyło się na Kaufhausie.

3.3. Uczestniczki/cy PAL O wzięli/ły udział w kilku **wyjazdach edukacyjno – integracyjnych**:

- wyjazd do Wisły z ciekawym programem na który składał się: spacer po centrum Wisły, wizyta w prywatnym Muzeum Adama Małysza, wejście do Urzędu Gminy z figurą Adama Małysza z białej czekolady, kulig z Wisły Czarnej do podnóża Baraniej Góry czy zwiedzanie skoczni narciarskiej w Wiśle - Malince,

- wyjazd do Bierunia i Muzeum Państwowego Auschwitz - Birkenau w Oświęcimiu,

- coroczny wyjazd na grzybobranie połączony ze spacerem po lasach w okolicach Lublińca,

- wyjazd nad Jezioro Pławniowice na zakończenie wakacji, który był okazją do tego, aby uczestnicy/czki zabrali ze sobą dzieci i wnuki. Wyjazdy stanowiły zawsze najbardziej oczekiwany element PAL. Umożliwiły również wykorzystanie w praktyce poza miejscem swojego zamieszkania nabytych w ramach PAL umiejętności komunikacyjnych czy zasad savoir-vivre.

3.4. W 2016 r. uczestnicy/czki PAL wzięli udział w szeregu **wydarzeń kulturalnych**:

- udział kobiet w koncercie Damiana Holeckiego w ramach Dnia Kobiet,
- wyjście do nowej siedziby Muzeum Śląskiego i spacer po „nowych Katowicach”,
- wyjście do Teatru Rozrywki w Chorzowie na musical „Jesus Christ Superstar”,
- zwiedzanie kompleksu pałacowego w Siewierzu,
- współudział w organizacji cyklu koncertów „Kameralne familoki”,
- udział w koncercie muzyki klasycznej w nowej siedzibie Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach,
- udział w spotkaniu kolędowym z Mirosławem Szoftyskiem,
- wyjściach do kina na seanse filmowe

Inicjatywy kulturalne umożliwiły dotarcie do dóbr kultury dotychczas niedostępnych, nie tylko ze względu na ograniczenia finansowe, ale i bariery psychologiczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym czy ubóstwem. Dla wielu wizyta w teatrze czy NOSPR była debiutowym wydarzeniem, skłaniającym również do zadbania o swój wizerunek i odpowiednie zachowanie się.

3.5. W świetlicy PAL i jej otoczeniu uczestnicy/czki PAL prowadzili/ły **prace porządkowe**.

Warto podkreślić, że wszystkie kanały komunikacji w grupie były otwarte, a uczestnicy/czki „wyspecjalizowali/ły się” w swoich rolach. Można z łatwością wskazać osoby chętnie angażujące się w prace porządkowe, inne, które lubią stawać na czele grupy gdy przygotowywany jest np. poczęstunek, a jeszcze inne jako liderów w zakresie planowania działań na terenie dzielnicy czy konieczności dokonywania zmian. Z kolejnym rokiem łatwiej zauważyć coraz większą samodzielność w zachowaniu uczestników/czek PAL, bowiem animatorzy, stanowiąc oparcie dla grupy, jedynie asystują przy działaniach przez nią podejmowanych.